

Bijlage 2 Uitkomsten verdiepende analyse politie – oktober 2017

Opzet en doelstelling verdiepende analyse

De politie heeft dit jaar het initiatief genomen tot een verdiepende analyse om meer inzicht te krijgen in de autobranden die zich in onze stad hebben voorgedaan, om op basis hiervan aanbevelingen te doen voor versterking van de bestaande politieke aanpak. In het kader van deze analyse is literatuuronderzoek gedaan, zijn data van de jaren 2015 en 2016 met inbegrip van drie jaarwisselingen geanalyseerd en zijn interviews met verschillende disciplines binnen de politieorganisatie uitgevoerd. De hoofdvraag van deze analyse luidde: *Wat is de aard en omvang en ontwikkeling van autobranden in het district Utrecht Stad in de periode 2015–2016, inbegrepen de jaarwisselingen?*

De analyse kende daarnaast de volgende deelvragen:

1. *In hoeverre is er sprake van een toename van autobranden in het district?*
2. *Wat zijn de kenmerken van de omgeving?*
3. *Wat zijn de kenmerken van de slachtoffers en hun auto's?*
4. *Wat zijn de kenmerken van de verdachten?*
5. *Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd voor de aanpak van autobranden op basis van de analyse?*

Literatuuronderzoek

Er is weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de achtergronden van brandstichting. Uit recente onderzoeken blijkt dat de daders van brandstichting geen homogene groep vormen maar verschillen op grond van motieven, daderkenmerken en kenmerken van de brand. Dalhuisen & Koenraadt (2014) onderscheiden vijf dadergroepen¹, naar volgorde van grootte:

- i) *Vandalistische brandstichters* (ongeveer de helft van de brandstichters, motief vandalisme of sensatiezucht, daders jonge mannen, veelal autochtoon, objectgericht, meer dan één dader);
- ii) *Gestoorde brandstichters* (ongeveer een kwart van de brandstichters, motief uit psychose of als zelfmoordpoging, diverse achtergronden daders, ook vrouwen, één dader, brand is persoonsgericht, slachtoffer is dader);
- iii) *Brandstichting als relatiedelict* (circa 10% van de brandstichters, motief is wraak, daders divers, meestal één dader, brand is persoonsgericht, relatie tussen slachtoffer en dader);
- iv) *Opportunistische brandstichting* (circa 10% van de brandstichters, dader wil voordeel halen uit de brand, zoals geldelijk gewin, objectgericht, daders meestal mannen, sommigen met migratieachtergrond);
- v) *Zucht naar brandstichting* (circa 5% van de brandstichters, motief fascinatie voor vuur, daders autochtone mannen, diverse leeftijden, één dader).

Onderzoek naar seriematige brandstichting benadrukt dat het bij brandstichting die in vereniging gepleegd wordt, meestal gaat om jeugdige daders. Vandalistische brandstichting wordt dan gerelateerd aan jeugdgroepen (Schoenmakers, Vandlanschoot & Sitsen, 2013).

Bovenstaande onderzoeken zijn gericht op brandstichting in het algemeen. Autobranden komen in het onderzoek van Dalhuisen & Koenraadt voor in alle categorieën, met uitzondering van de gestoorde brandstichting. Ook bij autobranden hebben we dus te maken met een diversiteit aan motieven en

¹ Deze indeling is gebaseerd op informatie over veroordelingen voor brandstichtingen in het algemeen. Binnen categorie II komen weinig voertuigbranden voor.

daderkenmerken. Gelet op de relatieve omvang van de verschillende dadergroepen, behoort ongeveer 50 procent van de daders tot de categorie 'vandalistische brandstichters'.

Onderdelen analyse

Aantal autobranden tijdens en buiten de jaarwisseling

Onderstaande twee tabellen geeft het aantal autobranden² weer in de stad Utrecht, respectievelijk voor de jaren 2015 en 2016 buiten de jaarwisseling en voor de drie laatste jaarwisselingen.

Aantal autobranden tijdens de jaarwisseling (31 december t/m 1 januari)

Jaarwisseling	Aantal
2014-2015	34
2015-2016	32
2016-2017	37

Bron: Politie, oktober 2017

Aantal autobranden buiten de jaarwisseling

Jaar	Aantal
2015	83
2016	100

Bron: Politie, oktober 2017

De cijfers tonen aan dat het aantal autobranden een licht stijgende lijn kent.

De volgende tabel geeft het aantal autobranden weer tijdens de jaarwisseling uitgesplitst naar wijk. Wanneer we inzoomen op het wijkniveau, dan zien we dat de wijken Noordwest, Overvecht, Zuid en Zuidwest bovengemiddeld worden geconfronteerd met autobranden. De overige wijken hebben tijdens de jaarwisseling nauwelijks met dit fenomeen te maken, al zien we in Leidsche Rijn en Vleuten-De Meern tijdens de laatste jaarwisseling een stijging.

Buiten de jaarwisseling zijn er grotendeels dezelfde geografische concentraties op wijkniveau. Ook gedurende de rest van het jaar springen de wijken Noordwest, Overvecht, Zuid en Zuidwest eruit.

Aantal autobranden tijdens de jaarwisseling (31 december t/m 1 januari), uitgesplitst naar wijk

Wijk/jaarwisseling	2014-2015	2015-2016	2016-2017
Noordwest	12	8	6
Overvecht	8	6	9
Binnenstad	0	0	0
Oost	1	1	1
Noordoost	2	2	0
West	0	2	0
Zuid	3	2	7
Zuidwest	8	11	10
Leidsche Rijn	0	0	3
Vleuten - De Meern	0	0	1
Totaal Utrecht	34	32	37

Bron: Politie, oktober 2017

² In deze analyse is het aantal autobranden gedefinieerd als het aantal door brand beschadigde auto's. Dus wanneer een auto in brand is gestoken waarbij meerdere auto's door overslaande brand zijn beschadigd, zijn ook deze auto's in de telling meegenomen. Daarmee is het aantal autobranden hoger dan het aantal incidenten brandstichting.

Wanneer vinden autobranden plaats?

Uit de spreiding van de autobranden over de verschillende maanden komt duidelijk de piek rond de jaarwisseling tot uitdrukking. Het aantal autobranden in de maand december 2016 is met 46 door brand beschadigde auto's opvallend hoog. Toen zijn er op 29 december ongebruikelijk veel autobranden geweest. Hoewel hiervoor geen concrete bewijzen zijn gevonden, kan er sprake zijn van een mogelijk verband met de golf van autobranden die in dat jaar een dag eerder in Culemborg plaatsvonden en tot copycat-gedrag zou kunnen hebben geleid.

De overige pieken en dalen zijn grillig en verschillen per jaar. De cijfers tonen geen verband met bijvoorbeeld schoolvakanties.

Wanneer we verder inzoomen op dagen en tijdstippen, dan levert dit een concentratie op van autobranden in de nachtelijke uren, en dan in het bijzonder in de nacht van donderdag op vrijdag en in die van zondag op maandag. Literatuur bevestigt het beeld dat brandstichting vooral plaatsvindt in de nachtelijke uren.

Kans op herhaling

Een besmettelijkheidsanalyse is een methode om te onderzoeken of er een significante kans op herhaling is van een delict in hetzelfde gebied binnen een bepaalde tijdspanne. Hoewel deze methode door de politie voorheen alleen op woninginbraken is toegepast, wijst deze analyse voor autobranden eveneens op een dergelijk verband. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat we het nog steeds hebben over incidenten waarvan de kans dat ze überhaupt plaatsvinden zeer klein is, al is er sprake van een verhoogde kans.

Kenmerken van de slachtoffers en hun auto's

De auto's en de slachtoffers lijken willekeurig te zijn gekozen. Ook zijn er geen opzienbarende uitkomsten voor wat betreft de kenmerken van slachtoffers.

De in brand gestoken auto's zijn geanalyseerd op merk en bouwjaar. Wat automerken betreft valt op dat BMW en Audi in de top 10 van de analyse staan, terwijl deze automerken in de algemene cijfers over autobezit in de stad Utrecht net buiten de top 10 vallen. Bij het merk Volvo is het omgekeerde het geval; dit merk valt buiten de top 10 van de analyse terwijl dit merk wel vijf procent van het aantal Utrechtse auto's vertegenwoordigt.

Wanneer we naar het bouwjaar kijken, lijkt het erop dat over het algemeen de wat oudere auto's in brand gestoken worden; bijna twee derde van de uitgebrande auto's is 10 jaar of ouder.

Kenmerken van de verdachten

Omdat er bij de autobranden slechts zelden een verdachte in beeld is, is er weinig informatie beschikbaar over verdachten. Op grond van de beschikbare informatie die uit interviews is verkregen, kunnen we met enige voorzichtigheid concluderen dat het voornamelijk gaat om jonge, mannelijke verdachten. Een tweede conclusie is dat het gros van de autobranden uit vandalisme lijkt te zijn gepleegd, waarbij de auto's en slachtoffers willekeurig te lijken gekozen. Ook groepsgedrag (stoer doen, kat-en-muisspel met politie) lijkt een rol te spelen.

Voornaamste aanbevelingen voor de huidige aanpak

De uitkomsten van de verdiepende analyse tonen een diversiteit aan motieven van brandstichters, slachtoffers en auto's, gekoppeld aan weinig zicht op verdachten. Daarnaast komt naar voren dat buiten de jaarwisseling autobranden relatief weinig voorkomende incidenten zijn. Op grond van dit beeld is het lastig om gerichte aanbevelingen te doen voor een specifieke aanpak voor autobranden.

De voornaamste aanbeveling is dan ook om aansluiting te zoeken bij bestaande, integrale aanpakken en samenwerkingsverbanden, waaronder de aanpak jeugdgroepen en de aanpak voor de jaarwisseling. In dit kader wordt ook geadviseerd de samenwerking met de brandweer en de verzekeringsbranche te versterken.

Een tweede, generieke aanbeveling is het versterken van burgerparticipatie, om meer ogen en oren op straat te mobiliseren. Dit gebeurt al door te communiceren met WhatsApp-groepen in betreffende buurten en door mee te werken aan workshops over het herkennen van verdacht gedrag.

Naast beide generieke aanbevelingen is er nog een specifieke aanbeveling die focust op het vergroten van de pakkans en is gebaseerd op de verkregen inzichten uit de besmettelijkheidsanalyse. Aanbevolen wordt om in de inzet in de vorm van surveillance of via burgerparticipatie de alertheid te intensiveren in de dagen na de oorspronkelijke autobrand in de omgeving. Als er na deze korte periode geen nieuwe autobrand heeft plaatsgevonden, kan deze verhoogde inzet weer worden afgebouwd, aangezien de kans dan weer tot op het normale niveau is gekomen.